

De Eurocrisis is een leiderschapscrisis

De reis van Mark Rutte naar Berlijn om te lobbyen voor zijn plan een speciale Eurocommissaris aan te stellen, getuigt van leiderschap. Het is de eerste keer dat hij een vooruitziende blik laat zien op het belangrijkste dossier dat voor hem ligt – Europa. Juist dit dossier leidt onder een ernstig leiderschapsprobleem.

Dit probleem bestaat in de **eerste** plaats door de vraag: wie vormt het leiderschap in de Eurocrisis? Want hoewel de crisis de Euro betreft, is geen enkel Europees bestuurlijk orgaan leidend: de EU commissie staat buitenspel, evenals haar formele hoofd Barroso en het Europese parlement. De Europese macht is traditiegetrouw gegrepen door de Duits-Franse as, en dus het duo Merkel en Sarkozy, waarvan de eerste wegens de kracht van de Duitse economie het de facto leiderschap bezit. Ook dat werd door Rutte's reis naar Berlijn bevestigd. Hij ging immers niet naar Brussel of Parijs. Het probleem hierbij is dat Angela Merkel nationale belangen dient en daarover verantwoording af moet leggen aan haar Bondsdag, niet aan Europa. Daarin zijn zorgen over eigen banken die leiden onder de schuldenberg aan Zuid Europa, zoals Commerzbank, meer leidend dan het grote Europese belang.

Opvallend is dat het land dat in 2008 de leidende rol speelde in de oplossing van de financiële crisis, waar bovendien het gros van het Europese schuld papier wordt verhandeld, het Verenigd Koninkrijk, afzijdig is gebleven. Maar omdat de VK niet in de Eurozone zit, heeft het tot vorige week geduurd voordat David Cameron zijn noodkreet uitsprak aan het adres van Merkel en Sarkozy: neem nu eindelijk eens je verantwoordelijkheid, want ook de VK is een van de grote slachtoffers als de Eurocrisis voortduurt.

Op de **tweede** plaats toont het gebrek aan leiderschap zich in de afwezigheid van een eenduidige analyse van het probleem. Dat de Euromuntunie niet kan werken zonder een fiscaalpolitieke unie, waarbij zowel nationaal monetair beleid als nationale begrotingen onder centraal Europees toezicht komen, zijn bijna alle economen het over eens. Het half afgebouwde schip Europa heeft maar een bestemming: een fiscale unie van Europa. Ondertussen durft bijna geen enkele politicus dit aan zijn kiezers vertellen: de fictie van nationale soevereiniteit levert stemmen op in tijden van crisis, en dus worden financieel-economische wetten genegeerd.

Ondertussen is het halfbakken Europese schip in een zware storm lek geslagen. In plaats van verdere Europese integratie, dat het schip zou verstevigen, verwachten we dat elk land voor zijn eigen hachje zorgt. Van Griekenland wordt geëist dat zij het lek in haar vertrek door draconische interne bezuiniging dichten terwijl het water er gutschend doorheen stroomt. Als in de Italiaanse kajuit ook lekken worden ontdekt, pleiten velen voor een gelijkkluidend recept: afsluiting van hun kajuit zodat het water niet in de gehele boot zal stromen.

Terwijl het schip meer water schept, spelen politici in op twee (misplaatste) sentimenten: 1. het ligt aan de onverantwoordelijke begrotingspraktijken en malversaties in Zuid Europa, 2. het ligt aan speculatieve financiële markten, die geen verantwoordelijkheid voor de Euro nemen. Geen van beide verwijten zijn terecht: dit waren immers de regels van het spel dat wij hadden afgesproken. Landen behielden hun eigen begrotingsbevoegdheden, terwijl de ECB onze banken van goedkoop geld voorzag om door te lenen aan de zwakkere (maar ook meer risicovolle) EU landen. In termen van ons eerder genoemde metafoor: de ECB haalt een hoop schuld-dragende ballast aan

boord, terwijl we geen toezicht hielden over wat er zich onderdeks afspeelde. Dit spel werkte prima zolang we economische groei behaalden.

Door de crash van 2008 blijkt dit spel een roekeloze gok te zijn geweest – planken in de Zuid Europese vertrekken sprongen, het schip schepte water. Er is nu simpelweg te veel uitstaande schuld, terwijl de terugbetalingscapaciteit te laag is. De schulden zijn opgebouwd in tijden van groei, de afrekening volgt in tijden van recessie. Nu de groeiverwachting weg is gevallen, zijn financiële marktpartijen begrijpelijkerwijs zenuwachtig geworden. Het is kortzichtig deze af te doen als onverantwoorde speculanten: het zijn immers de banken (die ons spaargeld beheren) die weliswaar onvoorstelbaar hoge maar niettemin rechtmatige vorderingen hebben uitstaan. Zij vragen zich af: waar komt de groei vandaan die onze leningen terugbetaalt? Is de vracht op dit zinkende schip nog wel veilig?

De pijnlijke ironie is dat de meeste bemanningsleden, met namen door het gebrek aan collectief leiderschap, precies dat doen waardoor de boot sneller zinkt. Ieder land werkt aan individuele bezuinigen – niemand wil de volgende lek in het systeem zijn. Dat is het redden van het eigen hachje - niet mijn plank! – terwijl de boot langzaam zinkt. Nationalistische populistten ontkennen dat er een boot bestaat: onze kajuit drijft vanzelf. Dit komt neer op het ontkennen dat onze economieën, markten, bedrijven, banken, pensioenfondsen en beurzen al decennia de nationale grenzen hebben overstegen.

Het stellen van een juiste diagnose, voorbij misplaatste verwijten, is een belangrijke kwaliteit van leiderschap: de feiten onder ogen zien, voorbij eigen politieke belang of ideologie. De kernvraag waarvoor we zijn gesteld: hoe komen we uit de angstspiraal door lekken de schuld te geven van teveel ballast aan boord? De EU in deze halfslachtige vorm is simpelweg geen zeewaardig schip in het mondiale financieel-economische verkeer.

Het **derde** aspect van leiderschap dat vooralsnog ontbreekt, is het vermogen om met creatieve oplossingen te komen, op basis van een correcte duiding van het probleem. Deze creativiteit kan alleen komen uit een nieuw leiderschapsinitiatief van meerdere EU landen, die vastbesloten zijn om collectief de EU boot af te bouwen, niet alleen om marktsentimenten te beteugelen, maar ook om de economie aan te zwengelen van alle EU landen waardoor deze als geheel het vermogen herwinnen om de opgelopen schulden terug te betalen.

Om dat te bereiken dienen we nieuwe spelregels te maken. Nu hopen de nationale leiders elk individueel de markten te overtuigen, terwijl het juist het gebrek aan samenhang en een visie op de gemeenschappelijke toekomst is wat de financiële markten zorgen baart. Anders gezegd: het enige dat de markten nog geruststelt is leiderschap. Daarom speculeert de markt niet op de val van de RMB of US Dollar, en wel op de Euro, die door de markt (terecht) wordt gezien als een experimentele valuta.

Bezuiniging van individuele landen wekken niet het vertrouwen dat markten op dit moment willen. Markten willen een sterk Europa, met een gemeenschappelijke Europese markt die groeit, zodat zij zelf kunnen groeien. De EU leiders moeten zich eensgezind inzetten voor een nieuwe basis voor de EU zone, alleen dan zullen de angstige sentimenten op duurzame basis getemd kunnen worden.

Samengevat: Mark Rutte's plan voor een Eurocommissaris getuigt van leiderschap, zijn nationale bezuinigingen niet. Beter zou het zijn als Rutte al zijn energie zou zetten op het bijeenroepen van Europese leiders om het EU schip samen af te bouwen. Alle hens aan dek.

Sander Tideman is verbonden aan Nyenrode Business Universiteit, waar hij onderzoek doet naar Sustainable Finance Leadership. Tevens is hij directeur van de Global Leader Academy.